

Oorlog: gruwel of kunst? De Slag bij Waterloo anders bekeken

De tentoonstelling 'De schoonheid van de oorlog' toont hoe kunstenaars de Slag bij Waterloo verbeeldden

In heel wat 18de en 19de-eeuwse prenten van de Slag bij Waterloo krijgt de gruwel van de oorlog in zijn uitbeelding een esthetisch karakter. Daarom staat de Koninklijke Bibliotheek van België deze zomer stil bij de schoonheid van de oorlog. Curator Koen Broucke wil in deze expo de hedendaagse toeschouwer doen nadenken over de manier waarop oorlog wordt weergegeven.

200 jaar Slag bij Waterloo

Dit jaar is het precies tweehonderd jaar geleden dat de Slag bij Waterloo plaatsvond. Napoleon Bonaparte werd er definitief verslagen door een coalitie van Britse, Belgische, Nederlandse, Hannoverse en Pruisische legers die onder leiding stonden van de hertog van Wellington en generaal Gebhard Leberecht von Blücher. Het blijft een van de beroemdste veldslagen uit onze nationale geschiedenis.

Voor de tentoonstelling 'De schoonheid van de oorlog' maakte historicus en kunstenaar Koen Broucke een reeks werken die groeien uit zijn persoonlijk onderzoek van de Slag bij Waterloo, dit jaar precies 200 jaar geleden. De expo is een eerste fase in Brouckes doctoraatsonderzoek in de kunsten. Zijn werken treden er in dialoog met boeken, medailles, kaarten, prenten en tekeningen uit de 18de en de 19de eeuw uit de collecties van de Koninklijke Bibliotheek. Naast bekend werk van onder meer Joseph Mallord William Turner, Francisco Goya en James Ensor is er ook ongekend en verrassend materiaal bovengehaald.

Koen Broucke, Draagsporen, 2015

Gruwel en sublieme schoonheid

Het paradoxale uitgangspunt van deze tentoonstelling is dat de gruwel van de oorlog in zijn uitbeelding een esthetisch karakter krijgt en zelfs uitgroeit tot sublieme schoonheid. Landschap, compositie, anatomie, kleurrijke uniformen en sfeereffecten werken dit in de hand. Voor Broucke vormt de tentoonstelling het resultaat van uitgebreid onderzoekwerk: "Mijn onderzoek naar de slag bij Waterloo is een zoektocht geweest naar de veelvoudige vormen die deze sensatie kan aannemen – niet alleen op het terrein, maar ook tijdens de lectuur van de overzichtswerken of de getuigenissen en vooral bij het consulteren van de visuele bronnen. Met de hulp van de medewerkers van het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek is een nooit vermoede hoeveelheid aan kwalitatief hoogstaand beeldmateriaal opgedoken."

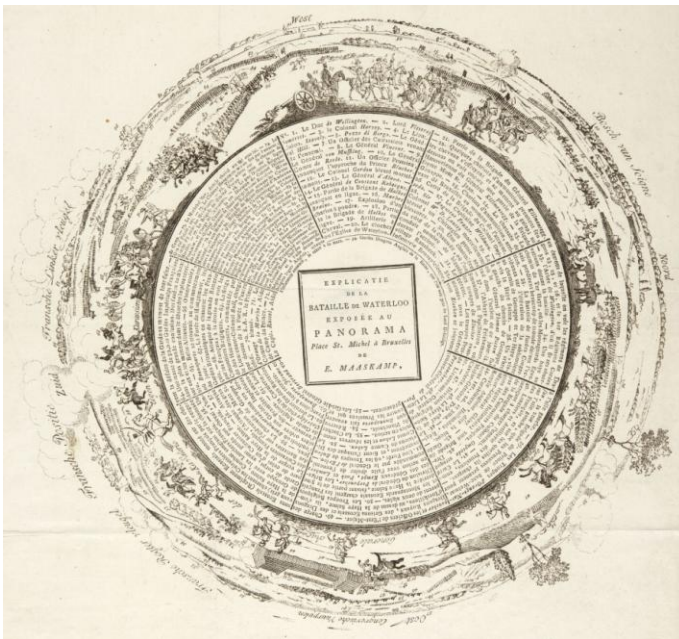
Van uniform tot heldendood

De titel 'De schoonheid van de oorlog' draagt iets schokkends in zich. De 18de- en 19de-eeuwse prenten en boeken uit de collectie van de Koninklijke Bibliotheek over de Napoleontische veldslagen ademen dan ook esthetiek. Kleurrijke uniformen en heroïsche charges te midden van prachtige landschappen verheffen het oorlogsvoeren tot kunst. Voor lijden, angst en gruwel is er geen plaats.

Uit meer dan 500 prenten die de Slag bij Waterloo, het slagveld en de strijdende legers voorstellen, werd een selectie gemaakt van een tachtigtal werken. Ze worden samen met persoonlijk werk van Broucke getoond in de Nassaukapel van de Koninklijke Bibliotheek van België. Broucke koos ervoor om de tentoonstelling op te delen in 5 thematische luiken, die elk inzoomen op een (esthetisch) aspect van de slag bij Waterloo: het landschap en de protagonisten, het panorama en het romantisch landschap, de mooiste uniformen, de gestiek van de actie en de heldendood en, tot slot, natuurlijk ook de monumenten.

Prachtig panorama

De slag van Waterloo speelde zich af in een zacht glooiend landschap in het huidige Waals-Brabant. Volgens onderzoek zou er een achttal panorama's van de Slag van Waterloo hebben bestaan. Het enige dat de tand des tijds heeft overleefd is dat van Louis Dumoulin uit 1912. Er bestaan ontelbare albums, postkaarten en prenten van, waarvan in de tentoonstelling een selectie te zien is. Ook van de vroegere panorama's zijn merkwaardige legendes en afbeeldingen teruggevonden. Niet alleen de slag zelf wordt getoond, ook het vooraf 'onbezoedeld' landschap krijgt aandacht, met onder meer de kampementen van de legers zoals getekend door Joshua De Grave en Adam Frans Van der Meulen.

Detail uit het panorama van Louis Dumoulin, 1912

Naïeve prentenmakers

Er is een interessante tegenstelling tussen de naïeve prentenmakers, die snel moesten voldoen aan de enorme vraag van de overwegend Britse toeristen die vanaf de eerste dag na afloop van de veldslag ter plaatse opdoken, en de meer geësthetiseerde prenten die de nadruk leggen op het sublieme landschap en de verstilde ruïne. De eerste soort is spectaculair omdat we hier als het ware zelf ooggetuigen worden van het met lijken bezaaide slagveld. De tweede soort verwijst duidelijk naar de romantische landschapsuitbeelding van bijvoorbeeld Caspar David Friedrich. Dat geldt onder meer voor de prachtige, met de hand ingekleurde reeks *engraved by R. Reeve, from a Drawing by Mr S. Wharton*.

R. Reeve, 'North side of the Chateau Gomont, burnt on the 18th of June', 1816

A dialogue at Waterloo

In het hoofdstuk gewijd aan uniformen staat 'A dialogue at Waterloo' centraal, een grote prent met daarop Arthur Wellesley, hertog van Wellington, die in het gezelschap van zijn schoondochter, de markiezin van Douro, het slagveld bezoekt.

De prent werd gegraveerd door Thomas-Lewis Atkinson, naar het origineel schilderij van Sir Edwin Henry Landseer dat u in Tate Britain kunt bewonderen. Wellington wijst naar de grond, de plek waar het allemaal is gebeurd. Wie goed oplet, ziet dat op de achtergrond de Leeuwenheuvel zichtbaar is. Een jonge vrouw in traditionele klederdracht keert haar gezelschap – dat veeleer uit een 17de-eeuws schilderij lijkt te

Thomas-Lewis Atkinson, A dialogue at Waterloo, 1855

stappen – de rug toe en toont de hertog het gedenkalbum van Charles Gérard. Naast haar zien we een kuras, een mand met militaria en een reeks menselijke botten, de souvenirs die aan de Engelse toeristen werden verkocht.

Opgedroogd bloed

Het kuras uit 'A dialogue at Waterloo' komt ook terug in tekeningen die Broucke maakte van de

Koen Broucke, Draagsporen, 2015

authentieke kostuums die in Waterloo zijn gedragen en onder meer in het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis in Brussel worden bewaard. “Mijn aanvankelijke interesse ging uit naar de grote verwondingen zoals het ongenadige gat van een meer dan vuistdikke kanonkogel in het kuras van de drieëntwintigjarige *carabinier* François-Antoine Fauveau of het opgedroogde bloed op het zadel van Pierre François Joseph Durutte”, zegt Broucke. “Maar al snel verplaatste mijn aandacht zich naar de kleine beschadigungen en draagsporen, zichtbaar bij het openvouwen van een jas of een vest, wat rafels aan de oksel, in de kraag, een ontbrekende knoop, beschadigd eikenloof, vuil rond een zak. Het kledingstuk leest als een tweede huid van de voormalige drager en is aldus een voorwerp bij uitstek van historische sensatie.”

Nast tekeningen van Broucke zijn ook een merkwaardig album van Lucien Laudy en de kleine schetsen van Jean-Baptiste Rubens met kostuumstudies te zien.

Glorieuze heldendood

In de volle negentiende eeuw werden de pathetiek en de uitvergroting van de gestiek van de actie in de uitbeelding van de veldslag niet geschuwd. Een mooi voorbeeld daarvan zijn de veelvuldige voorstellingen van de heldendood van hertog Frederik Willem van Brunswijk op 16 juni 1815 bij Quatre-Bras. Deze prenten worden geconfronteerd met meer kritische en ironische stemmen van Joseph Mallord William Turner, Francisco Goya en James Ensor.

Lucien Laudy, Tenues des troupes Néerlandaises en 1815, 1910

Grote en kleine monumenten

Het belangrijkste monument in Waterloo is uiteraard de beroemde Leeuwenheuvel, die tussen 1823 en 1826 door de nieuwe Koning der Nederlanden werd opgericht op de plaats waar zijn tweeëntwintigjarige zoon, de Prins van Oranje, tijdens de veldslag gewond was geraakt. De

Leeuwenheuvel of Leeuw van Waterloo is een kegel van 169 meter diameter en 41 meter hoog. Hij is ontworpen door hofarchitect Charles Van der Straeten, met een naar Frankrijk toegekeerde leeuw van maar liefst 28 ton, gegoten bij Cockerill naar een ontwerp van Jean-Louis Van Geel. Wellington betreurde bij een later bezoek aan Waterloo dat deze piramide zijn slagveld had verknoeid.

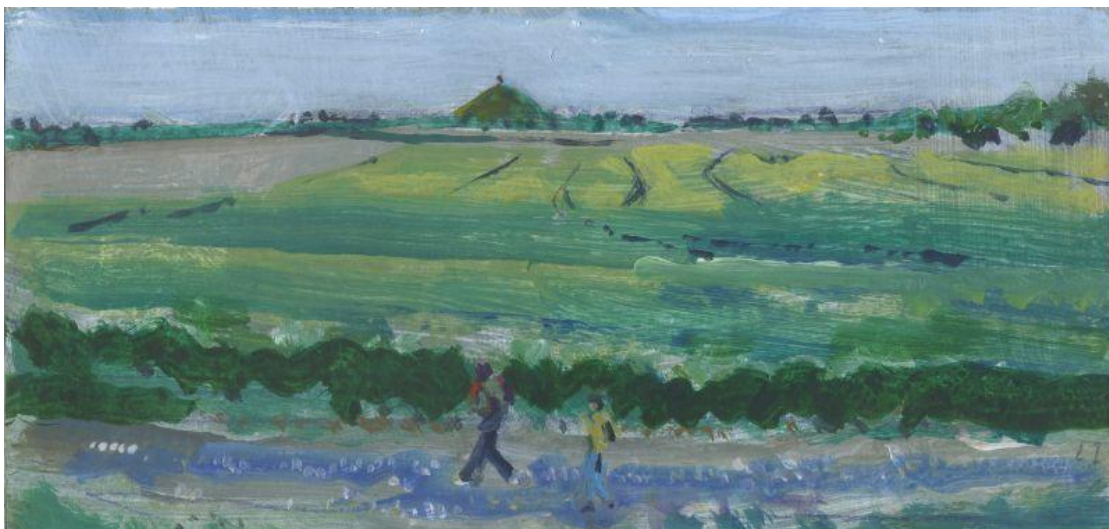
In de tentoonstelling komen ook alternatieven voor de Leeuwenheuvel aan bod die nooit uitgevoerd werden, net als prenten en gravures van de vele kleinere monumenten op het slagveld, specifiek bedoeld voor bijvoorbeeld de Belgen die er gesneuveld waren, de Pruisen of voor Victor Hugo. Voor de Engelsen werd er vreemd genoeg geen monument voorzien.

Omvangrijke schenking

Plaine de Waterloo

De samenwerking tussen kunstenaar Koen Broucke en de Koninklijke Bibliotheek van België kwam er naar aanleiding van een schenking van Brouckes werk aan het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek. Het gaat om een aantal acryltekeningen, pentekeningen en etsen. De tentoonstelling 'De schoonheid van de oorlog' toont zo historisch en modern werk, harmonieus zij aan zij in het kader van 200 jaar Slag bij Waterloo. Het werk van Broucke illustreert bovendien de kruisbestuiving tussen wetenschappelijk onderzoek en hedendaagse kunst. Een mooie gelegenheid voor de Koninklijke Bibliotheek om haar collectie te verrijken met nieuw en hedendaags werk.

Koen Broucke, Summer Walk, Waterloo, 2015

De schoonheid van de oorlog. Waterloo 1815-2015.

17 juni - 15 september 2015

Nassaukapel - Koninklijke Bibliotheek van België

Kunstberg / Keizerslaan 2

1000 Brussel

Gratis toegang

Open van maandag tot zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur, behalve op de sluitingsdagen van de Koninklijke Bibliotheek van België. In juli en augustus is de Bibliotheek gesloten op zaterdag. Alle informatie op www.kbr.be.

Over Koen Broucke

Koen Broucke (°1965, Sint-Amandsberg) is een professioneel gevormd historicus en beeldend kunstenaar. Voor zijn artistiek werk zoekt hij vaak inspiratie in de geschiedenis. Zo maakte hij onder meer werk rond de Ilias van Homerus (Kunsttijdschrift Vlaanderen) en rond shellshock (Museum Dr. Guislain, Gent).

Na zijn studies geschiedenis aan de universiteiten van Antwerpen en Brussel legde Broucke zich toe op de beeldende kunsten. Hij studeerde schilderkunst aan het Nationaal Hoger Instituut voor Schone Kunsten in Antwerpen. Broucke stelde in het verleden onder andere tentoon in Amsterdam, Antwerpen, Brussel, Breda, Keulen, Namen, Parijs, Pori (Finland), Rome en Valencia.

Over de Koninklijke Bibliotheek van België

Met meer dan 7 miljoen boeken vormt de Koninklijke Bibliotheek van België het literair en wetenschappelijk geheugen van ons land. Ze verzamelt alle publicaties van Belgische auteurs en bewaart talrijke historische en kostbare boeken, handschriften, kranten, prenten, partituren, munten en nog veel meer. Als nationale wetenschappelijke bibliotheek is het haar taak om dit erfgoed te verzamelen, te beheren en toegankelijk te maken voor het brede publiek.